

Identifikácia rodičovských výchovných stratégií uplatňovaných vo výchove svojho dieťaťa v subjektívnych interpretáciách

Martina Tománková a Dušan Kostrub

Univerzita Komenského v Bratislave

Úvod

V skúmaní preferujeme a uplatňujeme kvalitatívnu metodológiu, ktorá nám umožňuje nazerať na skúmané javy výlučne z perspektívy skúmaného subjektu. Sme v súlade s názormi kvalitatívnych výskumníkov, ako napríklad Gavora (2001) kvalitatívny výskumník sa v teoretickej reflexii neopiera o žiadne iné teórie, modely, a pod., na koľko ich poznanie by ho mohlo ovplyvniť (Gavora, 2001). Považujeme za podstatné objaviť to, ako realite rozumejú subjekty nášho výskumu a porozumieť jej. Súhlasíme s Gavorom a realitu považujeme za proces dynamický, pulzujúci a proces jej konštrukcie vlastne nikdy nekončí. Vo výskume sme zachytili súčasný stav danej reality, akúsi momentku (Gavora 2007, s. 15). Kvalitatívny výskum nezovšeobecňuje, ale snaží sa porozumieť subjektu a pochopiť jeho perspektívy. Pretože to čo je skutočné je subjektívne (interpretativizmus).

Problematika rodičovských výchovných stratégií vo vybraných výskumných štúdiách

Nám dostupných výskumných štúdií je málo a ako vzorku uvádzame len niektoré z nich ako napríklad: Thomas, Chessová (1984), Ziemska (1980),

Maccobyová a Martin (1983), Rovňaková (2001), Tirpák (2009), Zelina (1994), Končál (2008), Šatánek (2005), Tománek (2012), Dolinská (2009), Tamášová (2007), Frýdková (2008), Majerčíková (2011), Hroncová, Jolana – Hroncová, Janette (2008). Akceptujeme ich, ale v kvalitatívnom výskume nemôžu byť pre nás inšpiráciou, ani byť pre nás signifikantné, pretože v kvalitatívnej metodológii nejde o dokazovanie nejakej teórie, rozhodujúca je práve situácia vo výskume a nie to, čo si onej myslel a myslí výskumník. V našom výskume sme sa rozhodli uplatniť výlučne kvalitatívnu metodológiu pretože: si uvedomujeme, že neexistuje univerzálny model správania sa rodiča a plne akceptujeme, že každý rodič má svojbytný mentálny model (Kostrub, Tománková 2014, s. 10). Naším zámerom je pochopiť, ako na skúmaný fenomén nazerajú subjekty nášho výskumu. K výskumu pristupujeme s otvorenosťou, pretože ako uvádza Strauss, Corbinová (1999), na dosiahnutie cieľa je potrebné odsunúť svoj pohľad na problematiku tak, aby sa neprekrýval s pohľadom skúmaných subjektov (Strauss, Corbinová 1999, s.17). Naším zámerom je pochopiť a opísať systém vzťahov a ako uvádza Kusá (2005) ukázať, ako sa prepájajú do siete a vzájomne sa determinujú (Kusá, 2005 podľa Rochovská, Blažek, Sokol, 2007, 326 – 327).

1 VÝSKUMNÝ PROBLÉM

Socio-kultúrny vývoj transformujúcej sa Slovenskej spoločnosti prináša so sebou značné spoločenské, kultúrne a sociálne zmeny. Rodina je jej základom, preto sa jej spoločenské premeny priamo dotýkajú a determinujú transformáciu jej funkcií – výchova je jednou z nich. Pre súčasnú spoločnosť sú signifikantné prvky postmodernizmu. Slovenská pedagogika sa otázkam

výchovy v rodine venuje len okrajovo (Ondrejko, 2008, s. 561), považujeme to za paradox. Repertoár správania sa subjektov, ktorý je podstatou roly rodiča, v rôznych situáciách v našom okolí vypovedá o spektre rozmanitých javov, ktoré v minulosti neboli jeho súčasťou. V prípade, ak boli, tak neboli jeho základnou súčasťou, ale skôr jeho okrajovou záležitosťou. Pre pochopenie repertoáru činností rodiča sú všetky prvky dôležité; pre náš zámer, čím je pochopenie zvonka pozorovateľného správania a jeho konceptualizovanie samotným aktérom – rodičom, sú primárne najmä konanie a reč. Samotné konanie je z nášho pohľadu podmienené mentálnymi reprezentáciami (ako i sociálne prijateľnými reprezentáciami) a ich svojbytnou interpretáciou samotným aktérom – rodičom (Kostrub, Tománková 2014, s. 9).

V predkladanej výskumnej štúdií sa zameriavame na skúmanie toho, ako rodič interpretuje svoju mentálnu reprezentáciu konceptu súčasná výchova dieťaťa rodičom a následnú identifikáciu tvoriacu koncept edukácie v súčasnej výchove v rodine. Uplatňujeme kvalitatívnu metodológiu. Výskumné otázky vymedzujeme nasledovne: 1 *Akými konštruktami rodičia vo výchove disponujú?* 2 *Čo považujú rodičia vo výchove za dôležité? A prečo?* 3 *Aké edukačné stratégie rodičia vo výchove aplikujú? (ako rodičia vo výchove postupujú?) A pre čo?*

Ciele výskumu

Hlavným cieľom výskumu je *Identifikovať stratégie (v podobe mentálnych a sociálnych reprezentácií), ktorými rodičia v súčasnej rodinnej výchove disponujú.* Naším zámerom je: *Zistiť ako rodičia reflektujú/interpretujú ich stratégie edukácie vo výchove detí v rodine. Identifikovať stratégie edukácie*

vo výchove v rodine, ktorými rodičia disponujú. Identifikovať fenomény, ktoré rodičom podporujú/komplikujú realizáciu výchovy v rodine. Predložiť a analyzovať podstatu subjektívnych výpovedí rodičov v spojitosti so stanoveným výskumným problémom. Pokúsiť sa formulovať koncept (nového) nazerania na výchovu dieťaťa rodičom – stratégiu rodičovskej výchovy.

Výskumné metódy a nástroje

V našom výskume uplatňujeme výlučne kvalitatívne výskumné metódy a výskumné nástroje: Etnografický terénny výskum, focus group/ fókusovú skupinu, kódovanie. Tematické otázky vo focus group sú našim výskumným nástrojom a súčasne predmetom nášho skúmania, pretože vychádzajú z výskumného problému; ide o nasledovné otázky: 1 *Čo považujete vo výchove za dôležité?* 2 *Ako realizujete výchovu v rodine?* 3 *Ak sa vyskytne vo výchove Vášho dieťaťa problém, ako postupujete pri jeho odstraňovaní?* 4 *Na základe čoho volíte spôsoby výchovy vášho dieťaťa.*

2 VSTUP DO VÝSKUMU, REALIZÁCIA SKÚMANIA

Do výskumu sme nevstupovali s predpojatosťou, ale s otvorenosťou voči názorom subjektov nášho skúmania. Z tohto aspektu sme uplatnili fókusovú skupinu (focus group) (bližšie pozri: *D. Kostrub, E. Severini, 2012, s. 156-167*). Pri čom cieľovou skupinou vo výskumnom projekte boli rodičia detí. Terén výskumu predstavovali materské centrá v Bratislave (Macko a Klbko).

Pred začatím výskumu, sme považovali za nevyhnutné terén zmapovať a zistiť ako materské centrá fungujú. Materské centrá nezabezpečujú dohľad a starostlivosť o dieťa. Preto sme boli postavení súčasne pred dva problémy, ktorých vyriešenie bolo kľúčové pre plánovanie nášho výskumu. Ako

motivovať rodičov, aby sa zúčastnili focus group? A kde budú deti potenciálnych subjektov výskumu, počas jeho realizácie? Vypracovali sme preto projekt zameraný na možnosť detí a rodičov, vyskúšať si, aké je byť v Materskej škole. Čas, ktorý by deti strávili „v materskej škole“ mali rodičia možnosť využiť diskusiou (organizovanú moderátorom – focus group) na podľa nášho názoru aktuálnu tému pre rodičov: výchova v súčasnej rodine. Projekt sme predložili vedeniu obidvoch materských centier a požiadali sme ich o zaradenie nášho projektu do ich programu. Obidve nám vyšli v ústrety. v materských centrách sme zrealizovali 4 focus group s 34 rodičmi detí. Focus group sa uskutočnila v štyroch fázach: 1 úvod, 2 fenomény, 3 prestávka, 4 diskusia. Predmetom focus group sa stali pre rodičov aktuálne otázky: 1 *Čo považujete vo výchove za dôležité?* 2 *Ako realizujete výchovu v rodine?* 3 *Ak sa vyskytne vo výchove Vášho dieťaťa problém, ako postupujete pri jeho odstraňovaní?* 4 *Na základe čoho volíte spôsoby výchovy Vášho dieťaťa?* Každé stretnutie, to znamená každá realizácia focus group sa vyznačovala určitými špecifikami. Ani jedného účastníka sme pred začiatkom výskumu osobne nepoznali (bližšie pozri: *D. Kostrub, M. Tománková* 2014, s. 9-21). Od účastníkov našich projektov sme získali veľké množstvo informácií. *Boli naše projekty prospešný tiež pre nich samých? Čo oni získali svojou účasťou?* Tieto otázky boli pre nás rovnako zásadné. Rodičia sa mali možnosť porozprávať na aktuálnu tému výchovy s inými rodičmi a tak ich bližšie spoznať. Niektorí rodičia vyslovili názor, že diskusia bola pre nich veľmi prospešná, že bola podobná terapii a nadobudli poznanie o tom, že v niektorých otázkach výchovy „nie sú sami“, že sú aj iní ktorí riešia podobné problémy a že sa našli. Reciprocitu sme identifikovali taktiež v sprievodnom projekte, ktorý sme naplánovali pre deti. Deti mali možnosť

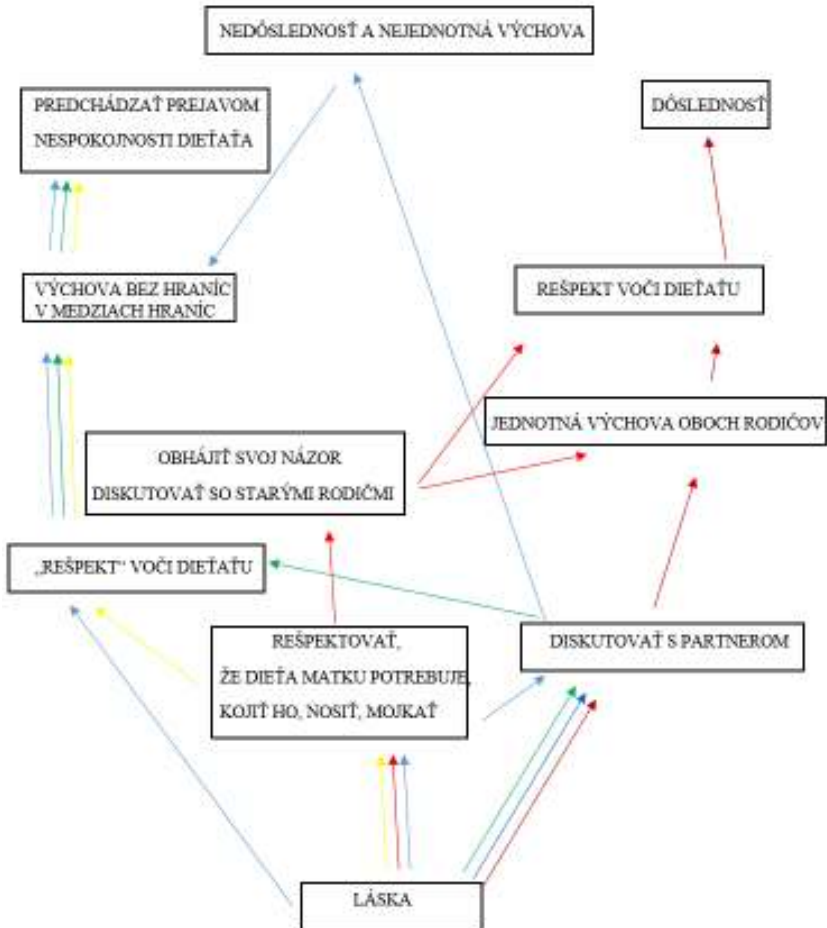
nielen vyskúšať si, aké je to byť bez rodiča (otázka separačného strachu), ale taktiež vyskúšať si, čo ich čaká v materskej škole (D. Kostrub, M. Tománková 2014, s. 9-21).

Po dôkladnom preštudovaní si výskumného materiálu, sme metódou otvoreného kódovania otvárali text (pozri: *A. Strauss, J. Corbinová*, 1999).

3 VÝSLEDKY VÝSKUMU

Konštatujeme že priamy vplyv na výber edukačných stratégií v rodine majú skúsenosti z detstva rodičov. Kladné skúsenosti kopírujú a negatívnym sa snažia predchádzať. Ukazuje sa, že v prvých rokoch života je výchova detí často krát v kompetencii matky. Ona má určitú predstavu, snaží sa ju vo výchove aplikovať a súčasne sa snaží oboznámiť so svojimi konštruktmi ostatných členov rodiny, najmä otca a starých rodičov. Sama dohliada na to, aby jej ostatní členovia rodiny, ktorí do výchovy vstupujú, jej výchovu „nekazili“. Tí jej predstavu rešpektujú, alebo ignorujú. Výrazným ukazovateľom vo výbere stratégií sa ukazujú aktuálne pocity matky a jej schopnosť a vôľa byť dôsledná. Konštatujeme, že rodičia vo výchove považujú za dôležité rešpektovať dieťaťa, stanoviť mu hranice, podporovať ho v samostatnosti, byť mu dobrým príkladom. Za dôležitú považujú taktiež lásku, dieťa vedú k poznaniu – uistujú ho, že nech sa stane čokoľvek, rodičia ho ľúbia. výchovu v ranom veku dieťaťa koncipuje najmä matka, pretože ona je s dieťaťom celý deň (ona výchovu realizuje Matky priznávajú, že často majú s otcom dieťaťa iný názor, ale sú ochotné ho zmeniť, keď uznajú jeho argumenty. Usudzujeme, že vplyv starých rodičov je vo výchove dôležitý. Matky sa s dôverou obracajú na svojich rodičov najmä pri prvom dieťati, a však rodičia konštatujú, že nie vždy boli, či sú rady starých rodičov pre

dieťa to najlepšie. Získali od nich rady ktoré aplikovali pri ich prvom dieťati, ale pri výchove ďalšieho dieťaťa sa im snažili vyvarovať. Na pomoc starých rodičov ale nezanevierajú. Považujú ich za dôležité subjekty vo výchove ich detí. Deti svojich starých rodičov milujú a rodičia sú šťastní, že majú to šťastie a ich deti majú starkú a starkého (D. Kostrub, M. Tománková 2014, s. 9-21).

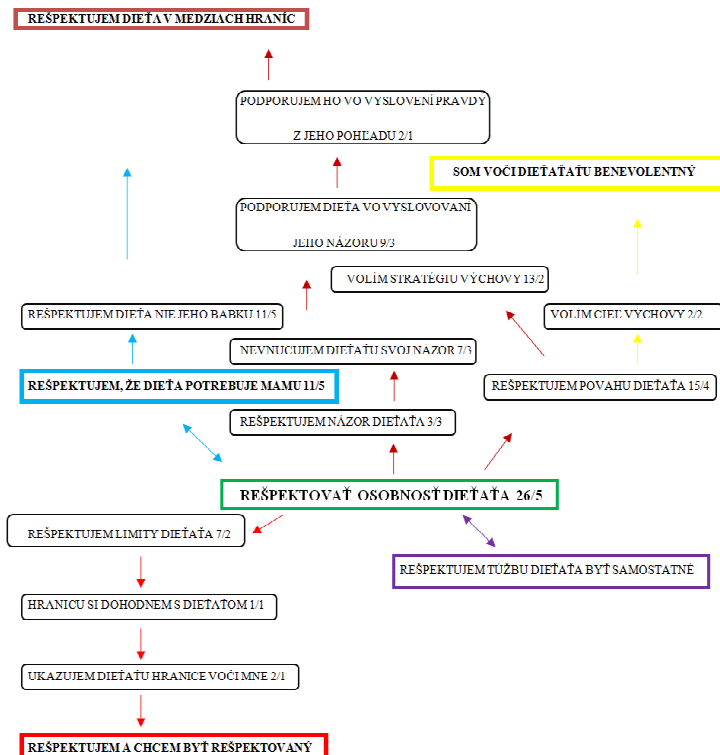

Konceptuálna mapa 1 Konštrukty rodičov vo výchove

3.1 Rešpektovanie dieťaťa, načúvanie dieťaťu

Na základe výskumného materiálu, ktorý sme získali počas realizácií focus group v materských centrách v Bratislave, sme identifikovali 4 prístupy rodičov k fenoménu rešpektovať osobnosť dieťaťa: 1 rešpektovať dieťa

v medziach hraníc, 2 rešpektovať dieťa – byť voči nemu benevolentný, 3 rešpektovať dieťa a chcieť byť rešpektovaný, 4 rešpektovať, že dieťa potrebuje mamu.

Konceptuálna mapa 2 Rešpekt rodiča voči osobnosti dieťaťa

3.1.1 Prístup – rešpektovať dieťa v medziach hraníc

Konštatujeme, že rešpektovaním dieťaťa rodičia rozumejú dať mu priestor prejaviť sa samo, nevnucovať mu svoje názory, to znamená zisťovať, čo dieťa chce implicitne alebo explicitne, pokiaľ už dokáže hovoriť.

Rešpektovať jeho **osobnosť – individualitu v medziach hraníc**. Rodičia si uvedomujú, že dieťa je samostatná bytosť so svojou vôľou, považujú za dôležité nezlomiť osobnosť dieťaťa striktnou výchovou. Vyslovili obavu, že striktná výchova by mohla deti odradiť od vyslovovania ich názorov, čo by podľa rodičov mohlo spôsobiť, že by dieťa mohlo byť v spoločnosti ubité. Rodičia považujú za dôležité, aby dieťa malo svoj názor, alebo nebálo sa povedať svoju verziu pravdy v prípade problému a dokázalo argumentovať. Podľa ich názoru dieťa v budúcnosti len tak bude schopné čeliť tým najstresujúcejším okolnostiam a prekážkam, s ktorými sa v živote stretnú. Striktnou výchovou rodičia rozumejú nerešpektovanie akýchkoľvek **racionálnych** názorov, alebo požiadaviek dieťaťa. Rodičia rešpektujú túžbu dieťaťa byť samostatné a podporujú jeho postupné rozvíjanie týchto kompetencií. Rodičia rešpektujú povahu dieťaťa – jeho individualitu, usudzujeme, že **povaha dieťaťa je určujúcim fenoménom pri voľbe metód a stratégií** rodičov vo výchove. Konštatujeme, že rodičia, ktorí v rodine vychovávajú viac detí, využívajú rozdielne metódy a stratégie počas realizácie výchovy každého z nich, aby dosiahli požadované ciele vo výchove (ktoré si stanovili rodičia), to znamená, že vo výchove volia individuálny prístup k dieťaťu.

3.1.2 Prístup – rešpektovať dieťa, byť voči nemu benevolentný

Druhá nami identifikovaná skupina rodičov rozumie fenoménu rešpektovať osobnosť dieťaťa podobne. Rovnako považujú za dôležité rešpektovať

názory dieťaťa, rešpektovať jeho individualitu a nevnučovať mu názory nikoho iného.

*Rešpektovať, nevnučovať tomu dieťaťu svoje. Svoje názory, alebo názory ešte nejakých svojich babiek. Ale rešpektovať ho také, aké je ááá **ono na všetko príde**. Svokra povedala, že ju treba, že jej treba držať ruky a nanútiť, nanútiť ju, do nej, áno jedlo. No a vtedy som proste ja ako mama zareagovala a som si, som si svoje dieťa ochránila. **Ona sa to raz naučí**. Teraz už papá, v škôlke papá (Subjekt 5).*

*Človek by nemal toho druhého ovládať, ale mal by mu vysvetliť, čo ako by malo byť ako podľa neho. **A nech to ten druhý zoberie, alebo nezoberie** (subjekt 24).*

Ako znak odlišnosti v prístupe tejto skupiny rodičov od predchádzajúcej považujeme, že rodičia, ako svoju zásadnú stratégiu považujú rešpekt voči dieťaťu a úspech ich výchovných cieľov plne ponechávajú na dieťa, možno chápať, že **sú voči nemu benevolentní**.

3.1.3 Prístup – rešpektovať dieťa, byť voči nemu empatický a byť rešpektovaný

Rovnako tretia skupina rodičov nepovažuje za vhodný autoritatívny prístup výchovy. Konštatujeme, že rodičia v tejto skupine rešpektujú dieťa také, aké je a nepovažujú za vhodné z neho robiť nijakú inú osobnosť, iného človeka, rešpektujú jeho hranice a limity: napríklad: nepovažujú za vhodné bojovať s dieťaťom a presadzovať si svoj názor, keď vedia, že dieťa má iný názor, alebo nemá vôľu vykonať určitú činnosť. Rodičia rešpektujú osobnostné črty dieťaťa a jeho vlastnosti a nesnažia sa meniť (potlačiť) osobnosť dieťaťa, ani v prípade, že v spoločnosti iných (cudzích ľudí, detí) sa isté formy jeho správania nehodia.

*Viem, že toto a **toto nespraví, lebo viem že to nechce spraviť**. A nebudem s ním bojovať, pokiaľ jeho nejaká osobnostná črta. Nesnažím sa tú osobnosť potlačiť, alebo nejaké tie jeho vlastnosti. Pretože v spoločnosti sa to nehodí, alebo čo (subjekt 22).*

*(Niekoľko oplul a Vy ste sa snažili to nevšímať?) to nie, že nevšímať, ale proste som mu povedala, že toto nie, to sa mi nepáči. Ale proste sme to neriešili nejak. **Furt to robil vtedy, keď nemal čo robiť. Keď sa nudil proste, alebo tak. Tak sme sa snažili robiť nejaký program, aby ho to nenapadlo.** Postupne na to aj zabudol (subjekt 26).*

Rodičia **striktne pravidlá nepovažujú za dôležité**, za dôležité považujú **rešpektovať dieťa a to isté očakávajú od dieťaťa** (že bude rešpektovať ich). Rodičia sa snažia **pochopiť** dieťa, prečo sa správa tak, ako sa správa, aké sú „príčinné súvislosti“ jeho správania a **na základe dôkladnej analýzy a schopnosti rodičov empatie volia ich stratégie vo výchove**.

3.1.4 Prístup – rešpektovať, že dieťa potrebuje mamu

Konštatujeme, že štvrtý, nami identifikovaný prístup je významný pre všetkých zúčastnených rodičov. Rodičia sú jednotní v názore a považujú za dôležité **rešpektovať, že dieťa potrebuje mamu**. Zhodujú sa na dôležitosti rešpektovať dieťa a nie rady iných (najčastejšie starých mám dieťaťa), považujú za dôležité rešpektovať dieťa, to znamená dojsť ho, nosiť ho, spať s ním v jednej posteli, do času pokiaľ to dieťa vyžaduje.

Nebudem dávať na svokru, ktorá povie musíš ho nechať vyvieskať, musíš ho zatvoriť, musíš ho nechať spať samé a tak ďalej (Subjekt 2). SÚHLASÍM (Subjekt 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8).

Rodičia sa jednoznačne zhodujú na tom, že **láska je najdôležitejším fenoménom vo výchove ich dieťaťa**. Každý rodič ľúbi svoje dieťa, čo usudzujeme, že je to prirodzené, taktiež súhlasíme s názormi rodičov a myslíme si, že láska je súčasne vo výchove a v rodine to najdôležitejšie. Rodičia považujú lásku za dôležitú, pretože dieťaťu poskytuje istotu, schopnosť dieťaťa odpútať sa od rodiča, schopnosť dieťaťa osamostatniť sa, poskytuje dieťaťu oporu. Rodičia vyslovili nádej, že keď dieťa bude cítiť ich oporu, je to istá nádej pre rodiča, že dieťa bude v budúcnosti samé sebou a nebude ľahko ovplyvniteľné vrstovníkmi.

Rodičia rešpektujúci dieťa v medziach hraníc považujú za dôležité, aby dieťa vedelo, že rodičia ho ľúbia, taktiež vo chvíli, keď ho karhajú (napomínajú). Považujú za dôležité ukazovať dieťaťu hranice, pretože dieťa ľúbia a hranice mu ukazujú pre jeho „dobro“, **aj keď ho karhajú stále je ich, a dieťa by to malo vedieť**.

Rodičia benevolentní voči dieťaťu disponujú názorom, že **láska búra hranice**.

Treba dať predovšetkým a jedine lásku dieťaťu. Eeee ani nie žiadne výchovy, ani žiadne hranice, ani zákazy, alebo vymedzovania. Možno do toho roka. Nič také by nemalo poznať, lebo celý život bude mať, zákazy, príkazy od niekoho. Á hranice, ve a mantinely. Bezhraničnú lásku, do toho roka, alebo rok a pól (Subjekt 5).

láska búra hranice (Subjekt 3).

Pokiaľ sú vychovávané naozaj s láskou a tým, tým, spôsobom s porozumením a že keď netlačíme do niečoho, keď im vysvetľujeme veci. Tak nemyslím si, že že tam má prečo nastať nejaká delikvencia (Subjekt 2).

Dôkladnou analýzou nášho výskumného materiálu sme identifikovali niekoľko ponímaní lásky:

- **Láska, ako „buldozér“ (10/4)**

Láska búra hranice (Subjekt 3).

Deti boli pre ňu všetko, všetko im dala a dovolila. Ona nemala vlastné záujmy (subjekt 1).

- **Láska ako (naivná rodičovská) stratégia (7/3)**

Pokiaľ sú vychovávané naozaj s láskou, nemyslím si, že že tam nemá prečo nastať nejaká delikvencia (Subjekt 2).

Láska je kľúčom ku všetkému, k všetkým problémom a vlastne nám poskytuje to srdce, to čo cítime nám poskytuje odpoveď na všetko. Len ho musíme vedieť počúvať a sa mu otvoriť. Považujem ju za stratégiu vo výchove (subjekt 31).

- **Láska ako opora (4/2)**

Keď budú cítiť tú oporu v tej mame, lebo už nikto iný im nedá oporu. Jedine tá mama. Sa môže stať čokoľvek, tak snáť sá eee nebude ani, ani nijakí kamaráti, alebo ja neviem ten vodca svorky či kto, nebudú mať na nich vplyv, lebo budú vedieť, že je tam tá mama a to. A tá dáva lásku a oni budú žiť eee podľa svojho, že nebudú robiť zlé veci (subjekt 5).

- **Láska ako ochrana (1/1)**

Ja som svoje dieťa ochránila (pred výchovnými stratégiami svokry) aj toto je možno tá láska. Je to na jednej strane keď treba, tak treba,, že človek si znepriatelí možno starých rodičov (subjekt 5).

- **Láska ako prirodzená reakcia matky na potreby dieťaťa – poskytuje dieťaťu istotu, je to prostriedok odpútania sa dieťaťa (13/1)**

*Spí s nami od začiatku ani nie v postieľke, chce byť pri mne, tak bude pri mne. Ja ju nebudem odkladať do postieľky, keď tam nechce byť. Tým že som ju kojila, ona mi nechcela ani jesť napríklad. Prikrmy. Nič. Ja som v kuse iba kojila, kojila, kojila. Ona v noci musela byť pri mne, cez deň musela byť pri mne á. Á na rukách väčšinou nosené dieťa. A si myslím, že jej to vôbec neuškodilo. Je to samostatná jednotka, viac menej a je, je na mňa naviazaná, ale neje to podľa mňa nejaký tragický prípad, že by sa odo mňa nepohla. Tým, že som jej ukázala, že som tu stále pri nej. Takže sa vie, vie to dieťa tak odpútať. **Cíti tú lásku, že tá láska je tam stále a sa tak odpútala** (subjekt 7).*

- **Láska ako dôležitá súčasť vo výchove za každých okolností, istota lásky rodičov k dieťaťu ako prostriedok dieťaťa osamostatniť sa (12/5)**

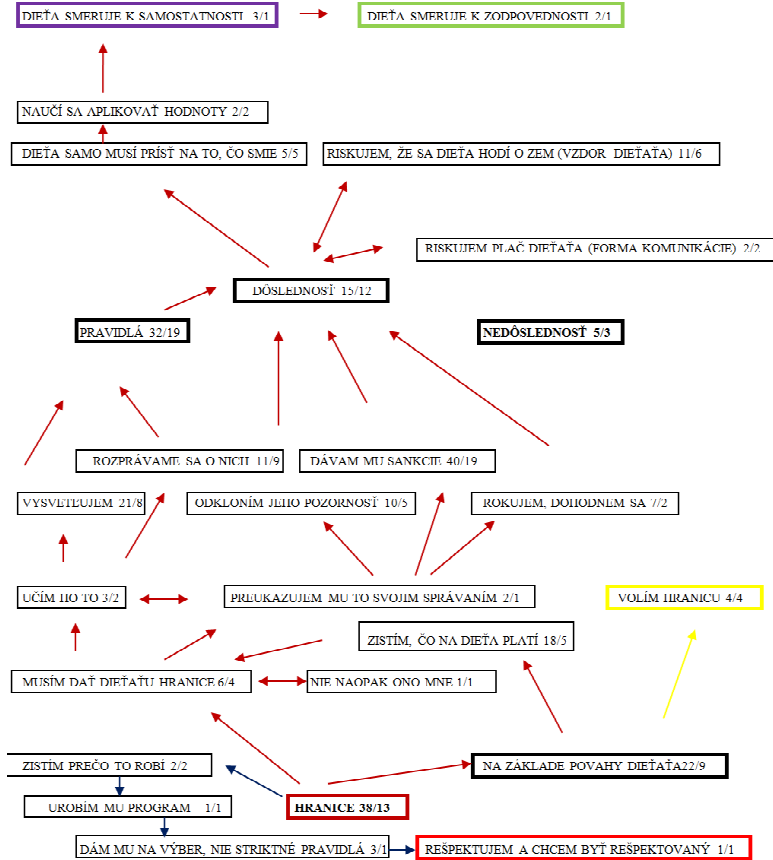
istotu a potom, samé sa osamostatní, ale bez tej lásky to nejde. Ak bude stále o nej pochybovať, tak sa bude stále strácať niekde vo svete. Tam kde my nechceme možno (subjekt 31).

Ako budem sa hnevať áno (keď bude mať problém), ale vždy ju budem ľúbiť (subjekt 12).

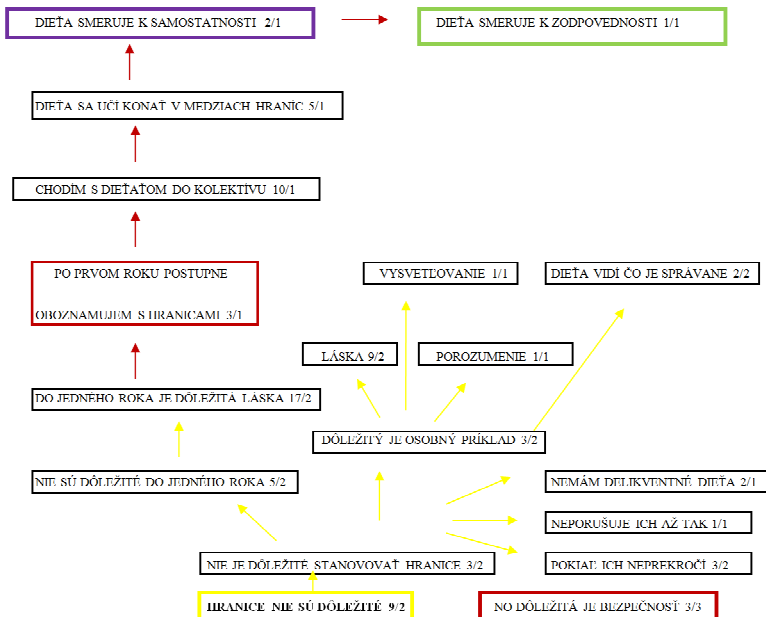
Musím hovoriť, čo môže, čo nemôže. Teda samozrejme, že s láskou mu to hovorím, ale akože stále mu to musíme dávať na javo (Subjekt 6). SÚHLASÍM (subjekt 1)

Tabuľka 1 Ponímanie lásky rodičmi detí

3.2 Hranice vo výchove

Konceptuálna mapa 3 Hranice vo výchove 1

Konceptuálna mapa 4 Hranice vo výchove 2

Konštatujeme, že nami identifikované prístupy rodičov vo výchove sa líšia v tom, čo ešte dieťaťu rešpektujú a čo už rešpektovať nemôžu, nechcú, alebo považujú za neprijateľné z rôznych hľadísk.

Keď sa snažíme odpovedať na otázku ako rodičia rozumejú fenoménu hranice, alebo ako ho vo výchove aplikujú, považujeme za dôležité názory rodičov rozdeliť do skupín, na základe získaných dát sme identifikovali tri skupiny rodičov:

1. Rodičia považujúci za dôležité dať dieťaťu výchovou hranice.
2. Rodičia nepovažujúci hranice vo výchove za dôležité.

3. Rodičia voliaci hranice vo výchove na základe povahy dieťaťa.

3.2.1 Rodičia považujúci za dôležité dať dieťaťu výchovou hranice

Konštatujeme, že rodičia považujú za dôležité vymedziť, čo budú dieťaťu rešpektovať (pretože rešpektovať osobnosť dieťaťa je dôležitým fenoménom pre všetkých zúčastnených rodičov), to znamená, čo všetko mu budú akceptovať a to, čo už akceptovať nebudú.

Okrem toho, že ich musíme rešpektovať, tak ich musíme, nesmieme zabudnúť na to, že ich musíme viesť. Lebo čo všetko môžeme ešte rešpektovať a čo už nemusíme rešpektovať. Lebo potom zabúdame na tie hranice. To veľmi úzko súvisí. Že mi hej pri tom rešpektovaní kladieme hranice hej, že čo mu budeme akceptovať, a čo ešte budeme rešpektovať (subjekt 6).

Rodičia dávajú priestor dieťaťu na ich realizáciu (nezakazujú im všetko), avšak dieťa musí vedieť, kde je hranica a čo je v určitej situácii neprístupné v jeho správaní sa (v počínaní si).

Nie v tom, že jej zakazujem všetko. Akože môže ona veľa vecí. Ale musí vedieť, že. Alebo keď začne ich biť hej? Trebárs, alebo ubližovať sebe, že toto by nemala robiť nejakým spôsobom. Že v tomto to ja beriem tie hranice (subjekt 7).

Konštatujeme, že rodičia hranicami rozumejú že dieťa má mať vymedzené hranice, to znamená, že by malo vedieť, ako sa má v určitej situácii správať a čo sa od neho očakáva. Dieťa musí vedieť, že aj iní ľudia majú svoju vôľu rovnako ako ono samé. Že rodičia sa o nich starajú s láskou a radi, a však aj

oni majú svoju hranicu (každý ju má inú) a dieťa ju má (by malo, alebo by mohlo) rešpektovať.

Dieťa má byť súčasťou rodičov a nie, aby rodičia skákali tak ako dieťa hovorí. Takže ja ako osoba, potrebujem urobiť niektoré činnosti počas dňa. Čiže to dieťa musí mať zadené nejaké hranice, že teraz musí byť samostatné, alebo niečo (subjekt 10) SÚHLASÍM (subjekt 1).

Že každý človek, by si mal vedieť stanoviť hranice. Základné slovíčko je nie. Že ja som tu tiež, nie je tu len dieťa. Musím si stanoviť hranice, že nie som tu od rána do večera, proste dvadsaťštyri hodín, len pre to dieťa, ale že aj ja mám svoje hranice. Že mám právo povedať nie. Že ja teraz potrebujem kľud a mám ho dostať. Tým, že ja si stanovím hranicu voči deťom, tak aj oni sa naučia, že tie hranice existujú, že oni musia tiež rešpektovať. Sa musia naučiť rešpektovať hranice. Že aj iní ľudia majú hranice a tým pádom, proste tým hraniciam sa učia a snažím sa zaviesť do života (subjekt 22).

Usudzujeme, že rodičia hranice vo výchove považujú za dôležité pretože podľa ich názoru, úlohou rodiča je výchovou dieťa viesť a aj keď dieťa rešpektujú, nesmú zabúdať na túto úlohu. Pretože inak by proces ich výchovy nemohol úspešne fungovať. Rodičia vyslovili názor, že určité veci dieťaťu nemôžu a nechcú rešpektovať, pretože je „také“. Rodičia vyslovili nádej, že keď dieťa budú vychovávať a oboznamovať ho s tým, čo je v ich rodine a v spoločnosti všeobecne akceptované a čo naopak v žiadnom prípade akceptované nie je (morálne princípy, obyčaje, delikvencie, tabu), tak dieťa bude schopné samostatnej kritickej analýzy a nebude ľahko ovplyvniteľné vrstovníkmi. Rodičia vyslovili pranie vychovať človeka, ktorému budú môcť veriť, to znamená že zámerom rodičov je vychovať dieťa, ktoré sa bude správať tak, že nebude prekračovať hranice ich rodiny a následne tie, ktoré sú v spoločnosti všeobecne akceptované. Pre rodičov je výzvou vychovať dieťa tak, aby rešpektovalo určité hranice, pretože sú si vedomí toho, že ich vplyv na dieťa sa bude postupne, ako dieťa bude subjektom taktiež iných

sociálnych prostredí ako je rodina, zmenšovať. Cieľom rodičov vo výchove je, aby sa dieťa naučilo to, **čo vo vzťahu k hraniciam musí vedieť, čo nesmie robiť, čo by nemalo robiť a čo robiť môže**. V tejto skupine rodičov sme identifikovali 3 prístupy rodičov vo voľbe stratégií vo výchove:

- a) Dať dieťaťu hranice – naučiť ho to, dať mu to najavo.
- b) Zistiť, čo na dieťa platí – dať mu hranice – naučiť ho to, dať mu to najavo.
- c) Zistiť, **prečo** dieťa porušuje hranicu – zmeniť svoje správanie sa (svoju stratégiu).

Za rozdiel rodičov v prístupe vo voľbe výchovných stratégií považujeme schopnosť respektíve vôľu rodiča byť empatickým.

Viac krát sme konštatovali, že všetci rodičia rešpektujú svoje dieťa, rozdiel ale však vidíme v tom, že v ich výchovnej stratégii:

- a) Je cieľom rodiča naučiť dieťa poznať a rešpektovať hranice.
- b) Je cieľom rodiča uplatniť individuálny prístup k dieťaťu (na základe osobnosti dieťaťa, volí vhodné stratégie, pretože rodič svoje dieťa pozná) pri učení sa dieťaťa hraniciam.
- c) Rodič uvažuje o tom, prečo dieťa prekračuje hranice, jeho cieľom je zmeniť svoje správanie sa v role rodiča tak, aby dieťa hranice viac neprekračovalo (pravidlá nepovažuje za dôležité).

Podľa nášho názoru by optimálny prístup mal obsahovať všetky tri už spomenuté stratégie To znamená, že podľa nášho názoru **by rodič mal**:

- Vedome sa rozvíjať a **zdokonaľovať sa v schopnosti empatie** voči svojmu dieťaťu a zamyslieť sa nad tým, prečo koná tak ako koná, prečo dieťa porušuje hranice.
- Byť sebakritický a **uznať svoju chybu a zmeniť svoje správanie voči dieťaťu**. (Napríklad, keď je dieťa hlučné a rodič analýzou svojho vlastného správania zistí, že je hlučné preto, že dieťa chce upútať jeho pozornosť (prípadne pozornosť kohosi iného), mal by to riešiť najprv sám so sebou a následne s dieťaťom. Podľa nášho názoru by si mal vymedziť čas na aktívne trávenie určitého času a spoločne s dieťaťom o tomto sa porozprávať a následne dohodnúť sa na novom pravidle, pokiaľ dieťa už dokáže rozprávať. Keď dieťa ešte vo verbálnej komunikácii nie je „zdatné“, je dôležité komunikáciu prispôbiť možnostiam dieťaťa (to znamená, že situáciu je možné analyzovať, aj bez toho, aby dieťa komunikovalo verbálne, a však rodič by mal citlivo a adekvátne reagovať na neverbálnu komunikáciu dieťaťa).
- Spoločne s dieťaťom sa **dohodnúť na určitých pravidlách** a dbať na to, aby ich dodržiaval v prvom rade on sám, to znamená, aby bol rodič vo výchove **dôsledný** a to nielen vo vzťahu k dieťaťu, ale taktiež aby pracoval sám na sebe.

Základom týchto úvah je koncept spolupatričnosti rodiča a dieťaťa.

3.2.2 Rodičia nepovažujúci hranice vo výchove za dôležité

Keď chceme odpovedať na otázku prečo rodičia nepovažujú vo výchove hranice za dôležité považujeme, za podstatné rozdeliť ich do ďalších podskupín:

- a) Rodičia považujúci hranice za zbytočné.
- b) Rodičia nepovažujúci hranice za dôležité v prvom roku života dieťaťa.

Rodičia považujúci hranice za zbytočné

Láska búra hranice (subjekt 3), konštatujeme, že rodičia ich považujú za zbytočné, pretože svoje dieťa ľúbia, ono nie je delikventné, neprekračuje ich až tak (otázkou však pre nás zostáva to, ako rodičia vedia, že hranice dieťa neprekračuje až tak, keď žiadne nemajú). Považujú za zbytočné komunikovať s dieťaťom o hranici, kým ju neprekročí. Za dôležitú však považujú bezpečnosť (hranice bezpečnosti), pretože následky by mohli byť pre dieťa nezvratné.

Podľa mňa tie hranice nie sú až také dôležité. Určite by som nedovolila dieťaťu vyskočiť z okna, lebo zo siedmeho sa asi zabije. Ale, že by sme denne určovali hranice? Tak zase moji chlapi sú lotri, ale zas až tak ich neprekračujú, že by sme sa denne venovali stanovovaniu hraníc. To tak hrozne znie. Ja by som sa tomu vo výchove až tak nevenovala. K hraniciam ani nepríde a my sme hneď začali s určovaním hraníc. Sa mi to zdá taká zbytočná debata (subjekt 3).

Nesedíme tu mamky, čo majú delikventné deti, ale máme bežné deti. Keď sa nepokúsi kradnúť tak netreba hovoriť, že v obchode sa nesmie kradnúť. Načo (subjekt 2).

Osobný príklad, keď dieťa nevidí kradnúť svojich rodičov tak jednoducho nemá prečo kradnúť, a preto mu to ani netreba hovoriť a netreba ani vysvetľovať hej? (subjekt 3) SÚHLASÍM (subjekt 2)

Rodičia považujú hranice za zbytočné, podstatná je pre nich vo výchove láska, porozumenie a osobný príklad.

Rodičia nepovažujúci hranice za dôležité v prvom roku života dieťaťa

Konštatujeme, že rodičia v tejto podskupine považujú hranice za zbytočné v prvom roku života dieťaťa. S pravidlami, mantinelmi a výchovou by sa dieťa v prvom roku života nemalo vôbec stretnúť, pretože celý život dieťa bude musieť rešpektovať všeobecne uznávané a dohodnuté hranice, pravidlá a normy. V prvom roku je najdôležitejšou stratégiou len materinská bezhraničná láska.

Treba dať predovšetkým a jedine lásku dieťaťu. Eeee ani nie žiadne výchovy, ani žiadne hranice, ani zákazy, alebo vymedzovania. Možno do toho roka. Nič také by nemalo poznať, lebo celý život bude mať, zákazy, príkazy od niekoho. Á hranice, ve a mantinely. Bezhraničnú lásku, do toho roka, alebo rok a pól. Ja som toho názoru. A potom už postupne, treba ho uvádzať eee aby nerobilo nič zlé. No ale takéto slovíčka ako mantinely, a prekážky, či výchova. To do roka podľa mňa vôbec nepatrí, alebo do roka a pól. Tam. Tam by mala byť materinská otvorená náruč, plná lásky a nehy a srdce a láska (subjekt 5).

Do roka dajme tomu. Do roka. Do roka. Áno. Len lásku. Nič som nevysvetľovala, ani mantineli, nič. Ale tam bola len tá láska bezhraničná. Že si. , A potom už, potom to začalo, hlavne som s ním chodila do kolektívu, do kolektívu medzi deti (subjekt 5).

Konštatujeme, že rodičia približne až po prvom roku života dieťaťa považujú za dôležité postupne dieťa oboznamovať s všeobecne uznávanými pravidlami, za dôležitú stratégiu výchovy považujú skupinu vrstovníkov. Súhlasíme s rodičmi a rovnako si myslíme, že v skupine sa dieťa naučí autenticky konať a diskutovať s inými v medziach hraníc a učí sa byť taktiež samostatné (malé dieťa nedokáže aktívne kooperovať, dokáže však

realizovať určitú činnosť vedľa iných detí, preto súhlasíme s rodičmi a myslíme si, že skupina je pre dieťa motivujúci a dieťa podnecuje v tom, aby sa odvážilo realizovať určité činnosti samostatne).

3.2.3 Rodičia voliaci hranice vo výchove na základe povahy dieťaťa

Poznáme to naše dieťa, alebo teda tušíme ten jeho charakter, tú jeho povahu a tým pádom ju rešpektujeme, tú povahu. Tak na základe toho môžeme dať aj tie hranice. V rámci toho rešpektu musím hranice dávať (subjekt 9).

Konštatujeme, že táto skupina rodičov je vo výchove svojho dieťaťa benevolentná. Konštatujeme, že to, že dieťa hranicou hýbe, rodičia zdôvodňujú ako rešpektovanie povahy a charakteru dieťaťa. Myslíme si, že povahu dieťaťa je vhodné rešpektovať pri voľbe výchovnej stratégie a nie pri voľbe hranice.

3.3 PRAVIDLÁ VO VÝCHOVE

S hranicami úzko súvisia taktiež pravidlá. Podľa nášho názoru dodržiavaniu pravidiel možno rozumieť ako určitému druhu prevencie, zameranej na neprekročovanie hraníc vo výchove. Myslíme si, že dôsledné dodržiavanie pravidiel určených na základe spoločnej dohody rodiča a dieťaťa môže byť pre dieťa prínosné nielen preto, že niečo robiť nesmie, ale taktiež preto, že príjemné veci, alebo zážitky sa opakujú rovnako.

Podobne, ako počas našich analýz v predchádzajúcich témach, rovnako názory rodičov na pravidlá vo výchove sú nejednotné. Na základe získaných kvalitatívnych dát sme identifikovali 3 skupiny rodičov:

1. Rodičia považujúci pravidlá vo výchove za dôležité.

2. Rodičia klasifikujúci pravidlá na dôležité a menej dôležité.
3. Rodičia považujúci pravidlá za zbytočné, dôležitá je pre nich bezpečnosť (bezpečnostné pravidlá).

3.3.1 Rodičia považujúci pravidlá vo výchove za dôležité

Konštatujeme, že rodičia pravidlami rozumejú jasne stanovené podmienky, ktoré musia byť dodržané. Je dôležité ich stanoviť presne, pretože podľa názorov rodičov, rodič v určitom veku dieťaťa stráca vplyv na neho. Pravidlá dávajú deťom do života istoty, pretože dieťa vie kedy bude čo nasledovať, nielen v negatívnom, ale taktiež v pozitívnom zmysle. Rodičia sa snažia byť v dodržiavaní pravidiel dôslední, aj keď riskujú, že dieťa bude plakať (plač dieťaťa ako forma komunikácie).

Snažíme sa o dodržiavanie nejakých pravidiel, ktoré máme, aj keď vlastne riskujeme tým, že dieťa bude plakať, to dieťa si to samé spracuje. Keby som jej nejako v tom bránila, alebo odpúťavala ju od toho problému, ktorý má. Že by sa chcela hrať a ja to rýchlo niečím zahovorím tak ten problém jej ostane v podvedomí nespracovaný a potom. Neviem. Myslím si, že to tak je. Pri prvom dieťati to tak bolo a naozaj máme tie problémy ešte stále nedoriešené a teraz sa mi zdá, že je to lepšie (subjekt 22) SÚHLASÍM (subjekt 26).

Rodičia postupne zavádzajú do života dieťaťa pravidlá už v útlom veku, napríklad osem mesačné dieťa má pravidlo pred jedlom si umyť ruky. Rodičia považujú pravidlá za dôležité, pretože priznávajú, že keď by ich nemali, deti by im „skákali po hlave“. Obzvlášť veľký dôraz rodičia pripisujú ich dôslednému dodržiavaniu, pretože majú skúsenosť, že keď dieťa zistí, že rodič dokáže od pravidla ustúpiť, v budúcnosti dieťa svoje negatívne správanie stupňuje.

Keď sa náhodou, že niečo sa nedodrží, že nie sme dôslední, tak on bude dovtedy proste vrieskať, robiť zle, pokiaľ sa. Pokiaľ nepovolíme. A keď zistil, že povolíme, tak na ďalší krát to ešte stupňuje, takže ide o to, že (Subjekt 16).

3.3.2 Rodičia klasifikujúci pravidlá na dôležité a menej dôležité

Usudzujeme, že rodičia v tejto skupine považujú dôsledné dodržiavanie pravidiel za menej dôležité ako predchádzajúca skupina rodičov. Za menej dôležité pravidlá považujú pravidlá týkajúce sa priamo osobnosti dieťaťa, jeho povinností, alebo rituálov, pokiaľ dieťa svojím konaním nepoškodí iných. V momente, keď sa správanie dieťaťa mohlo priamo dotýkať iných, rodičia považujú dôsledné dodržiavanie pravidiel za dôležité (úcta, láska, bitka), rovnako za dôležité považujú pravidlá bezpečnosti.

Ja nemám pravidlá, mňa sa nepýtajte ja nie som recept na dôslednosť. Ja nie som ten správny človek na to. Ja nie som taká, že by som mala nejaké pevné pravidlá, ktoré dodržiavam. Sú nejaké veci, za ktorými si stojím, určite, aj cez mŕtvolky. Ale v takých banálnych veciach ani veľmi nie. Napríklad, keď je dcéra unavená a **nechce sa jej taška nabaliť večer**, dobre, tak to spravím za ňu, alebo tak nejak. No. (A také veci, také zásadné, kedy sa snažíte byť dôsledná?) tak to je čo sa týka tej **úcty, lásky a bitky. Že sa niekto s niekým bije a tak. Tak to určite nie.** To nesmie robiť (subjekt 31).

Pravidlá a hranice sú dôležité určite, nie je to vždy jednoduché, (dodržiavate ich?) tak ako ktoré. Dôležité áno, menej dôležité, závisí od situácie. V jeho veku **menej dôležité, kedy pôjde spať a podobne a dôležité aby nesiahal na elektrinu** (subjekt 32).

3.3.3 Rodičia považujúci pravidlá za zbytočné, dôležitá je pre nich bezpečnosť (bezpečnostné pravidlá).

Rodičia považujú za dôležité len bezpečnostné pravidlá.

Vôbec, máme len pravidlá bezpečnosti a to je vlastne všetko (subjekt 21).

3.4 DOSLEDNOSŤ RODIČOV VO VÝCHOVE

Konštatujeme, že rodičia detí priznávajú, že vychovávať dieťa sa len učia a pri voľbe stratégií uplatňujú metódu pokus – omyl, pretože nejestvuje návod na to, ako vychovávať dieťa. Je na nich samých, aby sa to naučili a následne stratégie, ktoré „platia“ pri výchove ich dieťaťa, taktiež dôsledne dodržiavali, pretože sa zhodujú v názore, že zásadovosť a dodržiavanie je náročné pre rodiča.

My rodičia sa len v podstate učíme, nikto nám nedal návod, ako to robiť. Nejakým piatym, šiestim desiatim pokusom prideme na to, ako sa to má robiť a teraz aby sme to dodržiavali (subjekt 11).

Zásadovosť a a to dodržiavanie to je ťažké pre rodiča (subjekt 6) SÚHLASÍM (subjekt 8, 11, 12).

Rodič musí byť disciplinovaný (subjekt 6) SÚHLASÍM (subjekt 8, 11, 12).1

Myslíme si, že rodič musí byť vo svojom konaní dôsledný a zároveň konštatujeme, že to nie je vždy jednoduché. Rodičia priznávajú, že by bolo vhodné, keby boli vo výchove dôslednejší. Zo svojich nárokov na dieťa uľavujú, pretože:

- Rodičia sú unavení.
- Je náročné ustrážiť vlastné správanie (uchovať si ho) rodiča.
- Rodič berie ohľady na dieťa (dieťa je unavené, dieťa je ešte malé, rodič predpokladá, že dieťa bude plakať a nechce sa mu to absolvovať – konštatujeme, že takto prejavuje svoj rešpekt voči povahe dieťaťa).

Usudzujeme, že skupina mladých rodičov považuje dôslednosť za dôležitú, po dovŕšení druhého roku života dieťaťa, skúsení rodičia majúci viacero detí (subjekt 31 má najstaršie dieťa 16 ročné, najmladšie 4 ročné) a nesúhlasia

s týmto názorom, pretože staršie dieťa má rodiča už „prečítaného“, to znamená, že dieťa vie kedy, pokiaľ a akým spôsobom je možné hranicou hýbať. Preto si myslia, že dôslednosť je dôležité uplatňovať od útleho veku.

Ja si myslím, že je to dôležité. Najmä u tých starších detí. U tých bábätiek do tých dvoch, troch rokov ani veľmi nie, ale potom už u tých starších určite (subjekt 34) NESÚHLASÍM (subjekt 31).

Tie väčšie deti, už Vás majú prečítaných. Už vedia čo môžu, čo nemôžu, aj keď najprv poviete, že nie, ale myslíte, že možno že aj áno. Takže. Sa to oplatí od malíčka nejak dodržiavať. Ale od seba musíme začať všetci, takže to je najťažšie, v sebe si to ustrážiť (subjekt 31).

Konštatujeme, že rodičia priznávajú, že často nepostupovali vo svojom výchovnom pôsobení na dieťať a správne, priznávajú že sa dopúšťajú chýb a nemajú problém to priznať nielen sami pred sebou, ale aj pred dieťaťom. Myslíme si, že priznať si chybu je prvým krokom pre to, aby ju v budúcnosti napravili.

Aj chyby sú vo výchove. Nie som vždy disponovaná, sme unavení a všelijakí, niekedy zle sa rozhodneme. A potom to tým deťom ale o týždeň povieme, dobre, nebolo to dobré rozhodnutie, ale sme sa vtedy rozhodli. Že človek má právo robiť chyby (subjekt 30).

(Uznáte, že to rozhodnutie nebolo správne). Áno po nejakej dobe, keď sa to utrasie. To je jak v revolúcii, alebo v štátoch. Dojde k bitke a tak povie sa teda ideme bojovať a tuto bude frontová línia. To iste je aj v tej výchove. Lebo to je niekedy boj, tých detí a rodičov. Niekedy je to naozaj zložitá (subjekt 30).

3.5 KONANIE RODIČA, AKO PREUKÁZANIE PREJAVU NESÚHLASU SO SPRÁVANÍM DIEŤAŤA

Konštatujeme, že rodičia považujú za neprístupné v správaní sa ich dieťať a, keď dieťa: má „hysterický záchvat“, nadmerne sleduje televíziu, nadmerne konzumuje sladkosti, správa sa voči iným neúctivo, správa sa neúctivo voči

rodičom, správa sa voči iným agresívne, nespráva sa voči iným priateľsky (napríklad nepožičia hračku, nepodelí sa).

Konštatujeme, že rodičia dávajú najavo svoju nespokojnosť dieťaťu rôznymi spôsobmi. Považujú za dôležité dieťa naučiť ako sa má správať, alebo mu to dať najavo. Keď ide o malé dieťa, snažia sa jeho pozornosť odkloniť na inú činnosť, pretože podľa názoru rodičov sa s dieťaťom ešte nedá dohadovať. So staršími deťmi sa rodičia snažia rokovaním dohadovať, alebo ich sankcionujú rôznymi spôsobmi: (nejaký) trest, zákazy, time out, krik, bitka.

Odklonenie pozornosti na inú činnosť

Konštatujeme, že rodičia sa snažia so svojimi deťmi dohadovať na základe individuálneho stupňa mentálneho vývinu a osobných inakostí dieťaťa. V útlom veku dieťa sa im osvedčilo presmerovať pozornosť dieťaťa z neželanej aktivity na inú. Súhlasíme s touto stratégiou rodiča a myslíme si, že je zároveň dôležité mu vysvetliť prečo činnosť, alebo správanie sa dieťaťa nie je vhodné a následne ho podporiť pre inú pre dieťa zaujímavú činnosť.

Ja ho odťahnem od tých činností. Ináč sa to ešte nedá s takými maličkými deťmi. S tými malými deťmi je to naozaj také, že chytím odnesiem do vedľajšej izby, robíme niečo iné. Tak odkloniť pozornosť, inak to neviem zatiaľ (Subjekt 6).

Na ňu funguje buď ju preniesť a zobrať a odnieť, alebo ju zaujať niečím iným akože. Alebo musí sama prísť na to, že toto už nechcem robiť, počkať a neviem. Chrániť ju, aby si neublížila (Subjekt 7).

Snažím vysvetliť. A keď to už naozaj inak nejde, tak jednoducho zoberiem preč tiež a jednoducho zmením činnosť. A jednoducho takto to funguje u nás. A väčšinou to funguje, niekedy si síce poplače. Ale samozrejme potom prejde to ako nič, hotovo a prejdeme na ďalšiu činnosť takže (Subjekt 8). SÚHLASÍM (Subjekt 7).

Myslíme si, že plynule a súčasne s napredovaním psychického vývinu dieťaťa, je potrebné, aby sa menili – upravovali, zdokonaľovali vo svojej komplexnosti taktiež stratégie rodiča vo výchove.

Rokovanie, dohadovanie sa s dieťaťom

Konštatujeme, že rodičia so svojim dieťaťom rokujú o dôsledkoch ich správania sa. Zámerom rodiča je dohodnúť sa s dieťaťom na pravidlách správania sa.

Keď sú väčšie deti ktoré rozumejú už tým následkom, tak tam sa možno už dá vyjednávať. To štvor-päť ročné dieťa chápe. Ako. Že každá tá jeho chovanie má nejaký následok, alebo dôsledok, to že sa škaredo zachová (Subjekt 6).

Syn, ten tam sa dalo len vyjednávať. Že ja ti dám toto a ty mi dáš toto. A naozaj sa dohodneme (Subjekt 7).

Na syna to zákazy nefungovali, ten urobil ešte natruc u neho to vyvolalo ešte takú tú opačnú reakciu. (Subjekt 7).

Fyzický trest

Na základe získaných dát sme identifikovali rodičov, ktorí sú zásadne proti bitke, rodičov ktorí by túto sankciu možno použili a rodičov, ktorí nemajú voči nej výhrady za istých podmienok.

Rodičia považujú bitku za zlyhanie rodiča, disponujú názorom, že bitka nerieši problém a dôležitejšie je hľadať príčinu nevhodného správania sa dieťaťa, pretože by sa to mohlo odzrkadliť v inej oblasti jeho správania sa, napríklad by si ohrýzalo nechty, alebo by mohlo byť agresívne voči iným deťom.

Určite ho nebijem. Nakričím. Hučím, bitka to je zlyhanie samozrejme rodiča. Mój partner si dovolil ma dať po ruke par krát. Som mu to normálne zakázala. Som povedala, to keď uvidím tak

ako že nie. To neuznávam ako. Teda aj keď naše mami bežne používali ešte a tiež sa nám nič nestalo (Subjekt 6).

Som zásadne proti, lebo si myslím, že to nerieši problém (subjekt 24) SÚHLASÍM (subjekt 23).

Dieťa tým nesprávnym správaním, dáva najavo niečo. Nejaký problém. Len to nevie povedať, nevie to sformulovať a podľa mňa je dôležitejšie vyriešiť ten problém. A hľadať príčinu takého zlého správania, ako riešiť to tak, že na zadok a nebudeš to robiť a basta. Potom sa to prejaví niekde inde. Že si bude okusovať nechty, alebo niečo iné. Takže ono to po čase vypláva na povrch. Takže zaraziť nejaké také správanie (subjekt 24).

Máme takého suseda, ktorý bije deti hej? A to je tým, že mama ho bije. No. Že ho udrela, no. Tak on si nevie vysvetliť, prečo mňa mama môže biť, ale ja nemôžem biť (subjekt 23).

Konštatujeme, že rodičia by sa pre fyzický trest možno rozhodli v prípade, keď by sa stalo naozaj niečo vážne, zatiaľ svoje dieťa neudreli a disponujú názorom, že fyzický trest nie je vhodným riešením.

Konštatujeme, že rodičia pri rozhodovaní sa o sankcii pre dieťa majú na zreteli to, ako prečin dieťaťa súvisí s trestom, alebo aké je boľavé miesto dieťaťa, čo ho bude trápiť.

Keď mu poviem, že zakážem ti rozprávku, že čo to má spoločné s tým čo to urobil. Hej? To je úplne niečo iné. Že mu mám vysvetliť, že čo urobil zlé a nechať ho ukludniť (subjekt 18).

Čo sa týka trestu dieťaťa, ani nie taký trest, čo by súvisel s prehreškom. Ale aby človek našiel, čo má rád. Také to boľavé miesto toho dieťaťa to pre neho je trest. Lebo pre niekoho je trest, keď na neho niekto zvýši hlas, pre niekoho je trest keď dostane na zadok, ale napríklad aj u nás funguje to, že ja ho pošlem do izby. Pre neho je trest práve to, že musí byť odlúčený od nás. Nemôže byť s nami, kde sa všetko deje, musí byť odlúčený od nás a toto je trest (on v podstate vie prečo tam sedí). Samozrejme u nás často nasledujú také tresty. A nebudeš sladkosti, nebudeš rozprávky, proste, to už niekedy. Človek v tom afekte. A u malej mi funguje to, že s nahnevanou tvárou dostane po zadku. Necíti to. Vidí že mám nahnevanú tvár a nasledovalo to po tej plienke a proste. Vidí že mám. Na mne vidí že mám sklamlala nejakým spôsobom a to je pre ňu trest (subjekt 19).

Konštatujeme, že rodičia sa pre fyzický trest rozhodujú v prípade, že je dieťa malé, dostane jemne po zadku, alebo po plienke tak, aby to necítilo.

Niekedy je potrebný aj ten fyzický trest, alebo nejaký zákaz. Prípadne ja som používala aj takú vec, že som dala nech desať krát napíše, že na mamu sa nekričí, aby si to zapamätala (subjekt 29).

Konštatujeme, že rodičia v mnohých prípadoch ovládajú svoje správanie a dajú dieťaťu iný ako fyzický trest.

Tak ja sa musím strašne ovládať, aby som mu nešľahla (subjekt 18).

Time out – kút v súčasnom „šate“

Na základe získaných dát konštatujeme že časy, keď deti chodili za trest stáť, kľáčať, alebo kľáčať na polienko kukurice do kúta sú už našťastie a dúfame, že nenávratne preč. V súčasnosti chodia deti za trest na určené miesto (môžu ho volať kút, ale v skutočnosti je to napríklad stolička), najčastejšie je to priestor, v ktorom sa práve ostatní členovia rodiny nenachádzajú, kde má dieťa tiché prostredie na to, aby sa upokojilo a premýšľalo nad svojim konaním, alebo správaním. Dieťa môže prísť za ostatnými členmi rodiny (dvere sú pootvorené, rodičia ich nezamykajú), len v prípade, že je už pokojné. Následne sa spoločne s rodičom o celej vzniknutej problémovej situácii rozprávajú aj diskutujú. Úlohou dieťaťa je prísť na to (úvahou o vlastnom konaní, alebo správaní), čo bolo na jeho správaní negatívne.

Tak on keď niečo spraví, tak ja sa musím strašne ovládať, aby som mu nešľahla. Tak ja mu vtedy ukážem, tam máme taký kútik. Tak tam proste sa musí ísť ukludniť, alebo do svojej izby. Niekde som čítala, že podľa veku, na koľko minút. A mne sa to osvedčilo no. Potom sám príde, že už som kľudný hej, že. Zatiaľ nám to funguje, ale dokedy neviem (subjekt 18).

Proste keď začne, chytí nejaký hysák len pre niečo. Napríklad, že sa mu nedostala kocka v správnej farby a neje schopný sa ukludniť, ide do izby a môže sa vrátiť, až keď sa ukludní. Až keď sa vráti kľudný, môže sa vrátiť naspäť. Inak ho proste, inak sa s ním nikto nebaví. A keď príde normálny, všetko je v pohode, není problém (subjekt 11).

Áno on vie (prečo sedí v kúte). Pretože chytí záchvat a ja som povedala, že ja sa s ním nebudem. Alebo ja neviem poťahá niekoho, alebo ja, nechce požičať hračky, alebo niečo. Tak to on potom pochopí, že prečo tam je (subjekt 19).

U nás je to také komplexnejšie trošku. Príde (do kúta) a musí rozmýšľať nad tým čo urobil. Príde a povie, že čo urobil zlé, ale väčšinou povie už len ten dôsledok. Takže vtedy prichádzame na rad my a snažíme sa vysvetliť, že nebolo toto zlé. Ako napríklad posledný, posledná scéna. Vypýtal si na raňajky jedlo a odmietol ho. A on sa potom rozvrieskal, začal bliakať a povracal sa s toho. A potom, keď sa vrátil, spýtali sme sa ho. Filipko vieš čo si spravil zle? A on povracal som sa. Hovorím Filipko nie, to že si mal záchvat bolo zlé (subjekt 20).

Rodičia sa snažia dieťa naučiť, ako sa má správať, aké sú jeho hranice a snažia sa s ním porozprávať 11/9, alebo mu to vysvetliť 21/11, aj keď často krát dieťa ešte nedokáže hovoriť 5/8. Rodičia sa s dieťaťom snažia o výchovných problémoch hovoriť a postupne ich motivujú na ich vlastné úvahy 4/4, na to, aby sa dieťa naučilo samé prísť na to, čo sa smie 5/5.

3.6 OSOBNÝ PŘÍKLAD RODIČA VO VÝCHOVE

Konštatujeme, že rodičia osobným príkladom vo výchove rozumejú to, čo sa dieťa učí príkladom svojich rodičov, vzor rodiny, ktorý svojmu dieťaťu poskytujú. Rodičia sa snažia osobným príkladom vplývať na dieťa a upevňovať tak puto medzi rodičom a dieťaťom. Rodičia sú jednotní v názore, že dieťa potrebuje, aby bol rodič pre neho oporou. Konštatujeme, že názory rodičov sa rôznia v tom, akú dôležitosť, respektíve akú váhu osobný príklad vo výchove zohráva. Identifikovali sme dve skupiny rodičov:

1 Rodičia považujúci osobný príklad za jeden z nosných pilierov vo výchove.

2 Rodičia uvedomujúci si možnosť zmeny miery vplyvu (osobného príkladu) rodiča súčasne s vývinom dieťaťa a jeho pohybom aj v inom sociálnom prostredí, ako je rodina.

Rodičia považujúci osobný príklad za jeden z nosných pilierov vo výchove

Na základe získaných výskumných dát sme identifikovali, že táto skupina rodičov považuje vo výchove za podstatnú lásku, porozumenie a osobný príklad. **Hranice a pravidlá vo výchove nepovažujú za dôležité.** Rodičia disponujú názorom, že deti nemajú dôvod páchať delikvencie, keď to nevidia u svojich rodičov a sú vychovávané s láskou a porozumením. Rovnako sú presvedčení názorom, že delikventné deti majú delikventných rodičov.

Keď dieťa nevidí kradnúť svojich rodičov, tak jednoducho nemá prečo kradnúť, a preto mu to ani netreba hovoriť a netreba ani vysvetľovať hej? Lebo dieťa hlavne čo sa učí, tak sa učí príkladom od svojich rodičov. To ako sa správajú. Preto si myslím, že delikventné deti, najmä sú, majú rodičov delikventov. Pokiaľ sú vychovávané s láskou, tak, tak to oni jednoducho vidia. Že to je správne, to je dobré, a preto. (subjekt 2, 23) NESÚHLASÍM (subjekt 6, 22)

Rodičia uvedomujúci si možnosť zmeny vplyvu (osobného príkladu) rodiča súčasne s vývinom dieťaťa a jeho pohybom aj v inom sociálnom prostredí ako je rodina

Táto skupina rodičov nesúhlasí s prístupom predchádzajúcej skupiny rodičov, pretože súčasne s tým, ako sa dieťa ocitá v inom sociálnom priestore, ako je rodina a súčasne s tým, ako sa v tomto priestore ocitá bez rodiča, jeho vplyv nemusí byť už taký silný, ako to bolo v jeho ranom detstve. Dieťa prichádza medzi vrstovníkov a prirodzene sa chce začleniť do skupiny a získať v skupine určitý status. Súhlasíme s rodičmi a myslíme si, že toto sú dôvody,

prečo je potrebné využiť obdobie, keď je miera vplyvu rodiča silná a vychovávať dieťa od útleho veku. To znamená naučiť ho rešpektovať ich rodinné a spoločnosťou uznávané hranice, dbať na dôslednosť vo výchove voči samému sebe a následne voči dieťaťu, spoločne s dieťaťom určiť a dodržiavať pravidlá a naučiť ho hodnotám, ktoré rodina a spoločnosť považuje za podstatné. Samozrejme s rešpektom voči osobnosti dieťaťa a s láskou, pretože láska je to najdôležitejšie a dieťa musí vedieť, že rodič ho má rád, aj keď ho práve karhá, ľúbi ho a hranice mu určuje pre jeho dobro.

Neprichádzajú iba rodičia do výchovy. Prichádzajú iné deti. Na školách. Tam už je to, rodič stráca vplyv hej lebo ako. Budeme mať pätnásť rečné deti hej? Mňa si ani nebude všimáť, lebo si bude všimáť vodcu partie. Preto ja ako hovorím o tej samostatnosti, o tých hraniciach, lebo to od mala keď ja ho, budem do neho vštepovať, tak on sa nedá ovplyvniť podľa mňa. Keď má samostatný kritický rozum s tým džefom partie (subjekt 6).

A vôbec nesúhlasím, že keď rodičia sú neni delikventi, dieťa neni delikvent. Tam prídu úplne iné faktory. Lebo tam je genetický faktor, potom je ten rodičovský, hej nejaký, potom je ten temperament dieťaťa, ktorý sa my snažíme rešpektovať a strešne veľký faktor je to okolie, škola a to a a to. A v dnešnej dobe keď je ten internet, neviem si predstaviť, že im to úplne zakážeme. Tak my strácame vplyv v určitej dobe. Akože potom to pride a toho sa ja bojím. Tieto aspekty, ale tieto sú silné. To akože. Dieťa je v kolektíve. Ale zase chceme mať samostatné deti. Tak budeme ich vychovávať v kolektíve, vždy bude s inými ľuďmi. (subjekt 6).

*My môžeme robiť čokoľvek, ale ony idú do škôlky. Potom, ten má brata, staršieho brata, potom idú do školy. A môže robiť, kto chce, čo chce. Sme bezmocní rodičia, pretože to je normálny vplyv. To okolie na neho bude vplývať celý život a čím bude starší, tým viac bude na neho vplývať to okolie a my budeme mať menšiu, menšie páky, menší vplyv proste. No bohužiaľ (subjekt 6) **SÚHLASÍM PRETO JE asi dôležité stanoviť presne tie pravidlá** (subjekt 13).*

Rovnako súhlasíme s rodičmi a myslíme si, že je potrebné podporovať dieťa v samostatnosti už v útlom detstve a rovnako mu dopriať možnosť stretávať sa s vrstovníkmi.

3.7 SAMOSTATNOSŤ VO VÝCHOVE

Samostatnosťou rodičia rozumejú podporovanie schopnosti dieťaťa postarať sa o seba a jeho poznanie zväžiť dôsledky svojich rozhodnutí. Rodičia podporujú deti v samostatnosti tak, že im dávajú priestor samostatne skúšať, respektíve učiť sa realizovať ich každodenné činnosti a analyzovať ich správanie sa.

Aby sa vedelo o seba postarať, zväžiť dôsledky svojich rozhodnutí (subjekt 30).

nechať dieťa riešiť problémy s každodennými činnosťami. Nechať ho samé napríklad najesť lyžicou. Nestrkať do neho, aby sa proste nezašpinilo, žé. Moja švagriná, jej syn má sedemnást mesiacov a on proste nič nerobí sám. Aby sa nezašpinil, aby si neublížil, tak veľmi ho, z lásky. Tak veľmi ho ochraňuje, až mu podľa mňa škodí (subjekt 1).

Konštatujeme, že rodičia považujú samostatnosť za dôležitú preto, že dieťa sa musí v živote naučiť, že nič nie je jednoduché. Nie všetko sa musí a môže podariť na prvý raz, preto je dôležité, aby sa dieťa naučilo zdolávať prekážky a po „každom páde“ sa naučilo, že nie je podstatné to, že dieťa spadlo, ale to, že sa dokáže postaviť a kráčať ďalej. Respektíve, že nie je podstatné koľkých chýb sa dieťa dopustí, ale to, že ich následne napraví a dokáže kráčať ďalej, pretože má nejaký cieľ a zodpovednosť samé za seba.

Musí sa naučiť padat' a postaviť sa a ísť, aby sa v živote naučil, že áno, je tu problém, môže nastať príser, ale ja sa viem postaviť. Lebo, keď ho budem muckať, cuckať za neho riešiť niečo, potom to tak vyzerá. Bude mať osemnásť rokov a mama rieši celý svet za syna (subjekt 6) SÚHLASÍM (subjekt 5, 8, 11 12).

Preto k tej samostatnosti, lebo sám musí rozmýšľať a niesť zodpovednosť (subjekt 6).

Samostatnosti rodičia deti v rannom veku podporujú aj tým, že napríklad v čase, keď sa dieťa učí chodiť, nepoužívajú „chodúle“. Dávajú dieťaťu

priestor, aby sa pod ich dozorom, po štvornožky, alebo popri nábytku dostalo tam, kam potrebuje.

Tie samostatné činnosti, to aj ja ho nechávam akože. Nech si urobí sám. Nikdy sme nemali žiadne chodítka nič. Tak sa naučil pod dozorom, aby nespadol chodiť (subjekt 6).

Máme schody dosť ostré, ale tomu sa nedá zabrániť, ale tam dám zábrany, aby tam dieťa neliezlo. Skôr som sa snažila to dieťa naučiť, aby bezpečne vedelo zliezť hore a dole po tých schodoch. Zo začiatku som bola s ňou, chodili sme a teraz to zvláda sama. Bude mať dva roky. Už po štyroch keď chodila, tak chodila hore (subjekt 25).

Keď spadne, poviem mu, aby sa sám postavil. Poviem mu, postav sa. V týchto detských časoch, aspoň čo mám ja, takého ročného, rok a pól syna aspoň také základné veci (subjekt 34).

Konštatujeme, že rodičia dávajú dieťaťu priestor, aby sa učilo seba obslužným činnostiam, to znamená, aby sa vedelo obliecť, najesť, chodiť na toaletu.

Jeden príklad, čo som ja teda videla u kamarátky, ona má asi tak isto starú dcérku, ako mám ja. A ona vlastne aplikuje taký vlastne spôsob, ona už chodí do škôlky. Aby sa sama obliekla. Úplne sama si vybrala vecičky. Tú skriňu zorganizovali tak, že sú tam také umelohmotné debničky. Sú tam nakreslené také, že akože čo je tam v tej debničke. Že napríklad nohavice, alebo pulovríky a tak ďalej. A ona si sama vlastne aj ukladá. Keď vyperú všetky veci, vysuší sa to, ona si ukladá, vie, kde čo si má dať. A tiež sa obliecť sama. Napríklad. Toto je tiež akože dobré (subjekt 4) SÚHLASÍM (subjekt 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9).

Majú roky, môžu pracovať, práca šľachtí a treba robiť, akoby sme len tak ležali, tak ja už neumývam riad, ale umývačku vykladať, kôš idú vysypať, malého postrážia, keď mama potrebuje odskočiť niekam na päť minút. To sa síce bojím, ale šak no, (deväť bude mať) (subjekt 31).

On je ešte príliš malý na to, aby som ho nechala niečo robiť samého. On sa vychováva sám. On chce všetko robiť sám, bez problémov v tomto prípade (subjekt 31).

Nesnažím sa mu hneť všetko dávať, snažím sa aby sám si pomaly upratal už hračky mám ja, takého ročného, rok a pól syna (subjekt 34).

Rodičia svoje deti vychovávajú v skupine iných detí, preto s nimi chodia už v rannom veku medzi rovesníkov do materských centier, aby dieťa malo možnosť v prirodzených autentických podmienkach získať tiež sociálne spôsobilosti a socializovalo sa.

Chceme mať samostatné deti. Tak budeme ich vychovávať v kolektíve, po škole bude v ďalšom kolektíve, lebo budeme chcieť, aby športovalo, vždy bude s inými ľuďmi (Subjekt 6).

Do kolektívu, do kolektívu, do kolektívu chodili od malička. Úplne od malých bábätiak á takto to ja vnímam. Od od malička chodia do kolektívu, aby boli v kolektíve svojich rovesníkov (subjekt 5).

Konštatujeme, že rodičia podporujú deti v tom, aby sa učili samostatne riešiť svoje bežné problémy i inými účastníkmi sociálneho priestoru, ktorí sa v ňom nachádzajú spoločne s nimi. Rodičia sú dieťaťu na blízku, sú jeho oporou. Podporujú dieťa v tom, aby sa naučilo povedať svoje prania a svoj názor.

Šak si to vyrieš, keď, keď máš problém so spolužiakom a nemusím hneť bežať do školy a riešiť to. Ani za nás to rodičia neriešili. Pokiaľ to nie je extrém samozrejme. Vtedy musíme my riešiť. Ale samostatní budú, až keď odídu z domu. Vždy budeme za nich niečo riešiť asi (subjekt 6).

Ale pri malej, keď má nejaký problém, tak ju nútim, že ona sama, musí ísť za tým dieťaťom, alebo za jeho matkou a opýtať sa. Ja môžem ísť vzadu za ňou, ale ona sama musí to povedať, čo chce. Lebo napríklad, keď niečo odo mňa chceš, tak počujem ten zvuk u u u u ,lebo ja aj viem čo chce. Ale nie. Musíš mi to povedať. Nieže rožok, ale prosím si rožok, alebo chcem papať rožok, alebo prosím si papať rožok. Alebo tak, aby sa naučila vyjadrovať. Aj v škôlke. Keď má nejaký problém tak hovorím, choď za pani učiteľkou a ty sa spýtaj. Aby sa ona naučila riešiť veci tohto sveta. Aby sa naučila povedať a keď má nejaký problém aby mi povedala, čo sa deje a čo (subjekt 12).

Konštatujeme, že rodičia považujú samostatnosť za dôležitú, pretože sú presvedčení, že dieťa sa musí naučiť samostatne rozmýšľať a niesť následky

za svoje rozhodnutia. To znamená, že samostatnosť dieťaťa rozvíja jeho schopnosť naučiť sa byť zodpovedným.

Preto k tej samostatnosti, lebo sám musí rozmýšľať a niesť zodpovednosť (subjekt 6).

Tiež si myslím, že je to dôležité, hlavne aj z hľadiska toho, že sme to dieťa už od malička vychovávali, aby sa potom ono už samé vedelo starať či už o súrodencov. Alebo neskôr, ako otec, matka, aby malo zodpovednosť. Tým pádom ono na seba preberá tú zodpovednosť. Aby nestrácalo kľúče a podobne. Tak že je to určite veľmi dôležité. Potom neskôr aj v práci, aby zapadol do kolektívu a takto. Tiež si myslím, že tá samostatnosť je veľmi dôležitá (subjekt 34).

Dvaja rodičia priznávajú, že tým že nechodia do práce, sú doma a majú len jedno dieťa, robia veci za neho. Sami reflektujú, že pre ich dieťa by bolo vhodné, keby sa viac snažilo byť samostatné.

Ja mám len jednu dcéru a okrem toho nechodím do práce. To sú také dôvody, ktoré človeka tak zvädzajú sa na to dieťaťa tak sústrediť a robiť veci za neho. Vidím to aj na dcére, že viac sa bude musieť usilovať. K tej samostatnosti ju viesť je trochu pre mňa problém, aj v závislosti od okolností kde sa naša rodina nachádza (subjekt 29) SÚHLASÍM (subjekt 30).

Rodičia, ktorí majú už staršie deti (okolo štyroch rokov) vyslovili názor, že to, že ich dieťa bolo kojené, nosené a s nimi spávalo v rovnakej posteli, nemá vplyv na to, že by bolo nesamostatné, práve naopak tým, že rodičia dieťaťu ukázali, že sú pri ňom a majú v ňom oporu, sa dieťa dokázalo odpútať.

Spí s nami od začiatku ani nie v postielke, alebo čo. Šak chce byť pri mne tak bude pri mne. Ja ju nebudem odkladať do postielky, keď tam nechce byť. Sú deti, ktoré si ľahnú do postielky a spia. To ja neviem, akože im to nevádi. Tým že som ju kojila, ona mi nechcela ani jesť napríklad. Príkrmy. Nič. Ja som v kuse iba kojila, kojila, kojila. Ona v noci musela byť pri mne, cez deň musela byť pri mne á. Á na rukách väčšinou nosené dieťa. A si myslím, že jej to vôbec neuškodilo. Je to samostatná jednotka, viac menej a je, je na mňa naviazaná, ale nejde to podľa mňa nejaký tragický prípad, že by sa odo mňa nepohla. Tým, že som jej ukázala, že som tu stále pri nej. Takže sa vie, vie to dieťa tak odpútať. Cíti tú lásku, že tá láska je tam stále a sa tak odpútala. (subjekt 7).

Iní rodičia sú presvedčení, že rodičia by si mali dávať pozor na to, čo robia pre svoje dieťa a čo robia pre to, aby dokázali sebe a okoliu, že sú dokonalými rodičmi.

Viesť tie deti do života a nie viesť k sebe. A nie nechať len ja, ja, ja. Taký ten sebecký materinský chťíť mi to pripadá. Len uspokojovať svoje potreby na tom svojom dieťati. Mne to pripadá uspokojovať samu seba, aká som ja dokonalá a nie viesť to dieťa pre život. Svoje ego si tak naplnia, že tak sa pozrite ja som úžasná mama. Silná, vláčim to, kúpem, vyvámam, všetko. Ako ja vyvámam tiež, každý vyvámame. Snažíme sa. Ale samozrejme, nech sa oľukávajú vo všetkom (subjekt 13) SÚHLASÍM (subjekt 6).

Myslíme si, že je potrebné, aby rodič uplatňoval citlivý prístup, pretože každé dieťa je iné. Rodič pozná svoje dieťa najlepšie a najlepšie by mal vedieť, čo je pre neho v konkrétnej situácii najsprávnejšou voľbou. A však podľa nášho názoru rodičia by si mali dávať pozor na to, aby vo svojom správaní sa voči dieťaťu:

- Rozpoznali, kedy dieťa naozaj potrebuje našu pomoc a kedy s nami len „manipuluje“.
- Aby nerobili za dieťa činnosti, ktoré dokáže urobiť samo, alebo ich dokáže urobiť s ich pomocou (zóna aktuálneho a najbližšieho rozvoja).
- Aby vo svojom a konaní dieťa rozpoznal, čo dieťa naozaj chce alebo potrebuje. Aby si rodič svojím konaním nedokazoval sám sebe, aký je dokonalý (považuje sa za dokonalého rodiča a udržiava taký obraz o sebe), ale aby robil všetko pre to, aby sa stalo dokonalým dieťa, a však je potrebné vo svojom správaní ustrážiť si, aby si rodič neplnil svoje sny, alebo ciele cez dieťa, či za dieťa. Aby dokázal

odčlenit' zdanlivé potreby od reálnych a naliehavých potrieb výchovy.

Napríklad, keď dieťa dokáže chodiť, rodič ho nemusí nosiť (napríklad v šatke, v náruči), ale len a jedine sám rodič musí vedieť zanalyzovať, prečo ho nosiť bude a prečo je to pre dieťa prospešné. Pretože dôvodov môže byť veľa. Sám rodič najlepšie pozná svoje dieťa a sám sa musí rozhodnúť prečo, a však mal by si dávať pozor na to, aby sa rozhodol na základe racionálnych dôvodov, pretože hranica medzi láskou a „opičou láskou“ je veľmi tenká. Rovnako, ako rozpoznať (sebareflexiou) vo svojom konaní, či chce vychovať samostatného a na blaho spoločnosti orientovaného človeka, alebo dokazovať sám sebe to, aký je dokonalý. Rodič nemusí a nemal by robiť veci za dieťa, ale podporovať ho v tom, aby sa ono stalo samostatné.

4 DISKUSIA A NÁVRHY

Stratégie výchovy v súčasnej rodine podliehajú transformácii. Rodičia ich skúsenosti z detstva diferencujú na pozitívne a negatívne. Pričom sa pozitívne skúsenosti snažia aplikovať a negatívnym predchádzať. Rešpekt voči osobnosti dieťaťa jeho rodičom je stratégiou, ktorú považujú súčasní rodičia v ich výchove za prioritnú (ich skúsenosti z detstva nevypovedajú vždy o rešpekte voči ich „detskej osobnosti“). Názory súčasných rodičov sa rôznia v tom, čo dieťaťu rešpektujú, a čo už rešpektovať nepovažujú za vhodné. Či rodičia považujú za dôležité vo výchove aplikovať pravidlá a hranice. Či majú dost' síl a odhodlania byť dôslednými, alebo ich (pravidlá, hranice, dôslednosť) nepovažujú za dôležité.

Bolo by vhodné, aby sa rodičia zdokonaľovali v schopnosti empatie voči ich dieťaťu a zamýšľali sa nad príčinami porušovania hraníc ich dieťaťom. Bolo by vhodné, aby rodičia reflektovali aj ich vlastné správanie rodiča, boli sebakritickí a dokázali si chyby priznať a zmeniť vlastné správanie voči dieťaťu. Pretože dieťa možno prekračuje hranice preto, že chce zaujať pozornosť svojho rodiča a tráviť s ním aktívne viac čas.

Bolo by vhodné, aby sa rodičia dohodli na pravidlách spoločne s dieťaťom a boli vo výchove dôslední nielen vo vzťahu k dieťaťu. Ale najmä, aby sa taktiež osobne vedome rozvíjali v pozícii rodiča dieťaťa. Pretože dôslednosť vo výchove je náročná stratégia najmä pre samotného rodiča. Rodič plní vo svojom živote taktiež iné roly, ako je tá rodičovská. Preto je pre rodiča náročné ustrážiť si vlastné správanie rodiča – uchovať si ho. Súčasne dôslednosť považujeme za prioritnú stratégiu vo výchove nielen vo vzťahu

k dieťaťu, ale taktiež k samému sebe. Pretože pravidlá, dávajú deťom „istotu“.

Bolo by vhodné, aby rodina spoločne trávila aktívne a plnohodnotne viac času. Aby rodičia dôsledne zväzili „možné prínosy investovania vkladu času do výchovy.“

Bolo by prospešné, aby rodičia podporovali svoje dieťa v samostatnosti. Aby adekvátne reagovali na signály, reakcie, prosby a potreby svojho dieťaťa. To znamená, aby v jeho správaní rozpoznali kedy naozaj potrebuje ich pomoc a kedy s nimi len manipuluje. Aby nerobili za dieťa činnosti, ktoré dokáže urobiť samo, alebo ich dokáže urobiť s ich pomocou (ide o zónu aktuálneho a najbližšieho rozvoja). Pretože samostatnosť dáva dieťaťu slobodu. Slobodu samostatne robiť, čo práve potrebuje (so zreteľom na dohodnuté pravidlá a hranice) alebo možnosť aktívne kooperovať, či kolaborovať s inými ľuďmi (deťmi, t. z. rodičmi „schválenými“ partnermi pre ich dieťa napríklad počas hry).

Bolo by prospešné, aby sa rodičia dohodli na spoločných stratégiách, cieľoch a metódach výchovy. Pretože je to pre dieťa najjednoduchším riešením, ako sa naučí rešpektovať pravidlá, nakoľko dieťa má istotu, že určité veci sa opakujú. Rodičia sú však „len ľudia“, ktorí nemusia disponovať vždy rovnakým názorom. Diskusia partnerov vo výchove je niekedy náročná. Preto si myslíme, že konsenzom podmienená výchova je ideálnym riešením, nepovažujeme ju však za nevyhnutnú. Myslíme si, že nikto by nemal realizovať vo výchove žiadny krok, ktorý je v rozpore s jeho osobným konštruktmi a nestotožňuje sa s ním. To znamená, že keď sa rodičia nedokážu dohodnúť na spoločnej výchove, nepovažujeme za vhodné

submisívne sa podriadiť „argumentačne silnejšiemu“ partnerovi. Myslíme si, že vhodnejším riešením je komunikácia, konsenzus a vzájomný rešpekt. To znamená, aby dieťa poznalo konkrétny rozdiel v názore (aj s argumentmi) rodičov, rovnako, aby ho poznali aj partneri navzájom. Myslíme si, že dieťa by v prípade rozdielov vo výchove malo mať presne stanovené zhodné a dohodnuté pravidlá u oboch rodičov a dôsledne ich dodržiavať v závislosti od toho, s ktorým rodičom práve trávi čas. Keď je rodina spolu, jej členovia by mali dodržiavať pravidlá tak, aby partneri rešpektovali rozumné argumenty druhého rodiča.

Výchova v rodine je fenoménom neustále podliehajúcim transformácii (pod vplyvom prenikania nového, nových myšlienok, inovácií a p.), preto považujeme za podstatné načúvať jazyku rodičov a zisťovať, aké sú ich predstavy o výchove detí, ako ju realizujú, alebo na aké prekážky vo výchove „narádzajú“. **Rodič má prioritné postavenie vo výchove svojho dieťaťa, a však nie je profesionálom vo výchove – je experimentujúcim laikom, za ktorého sa subjekty nášho výskumu považujú.** Je profesionálom v inej oblasti. Výchova dieťaťa je profesiou učiteľa. Škola je socio-kultúrnym priestorom, v ktorom je učiteľ len pre deti a má čas profesionálne a erudovane sa im venovať. Rodič naopak disponuje deficitom času (premyslene vychovávať svoje dieťa), považujeme za podstatné, aby učiteľ spolupracoval s rodičom/s rodinou ako pedagogický poradca.

Podarilo sa nám zrealizovať náročný terénny výskum v materských centrách v Bratislave (Macko a Klbko). Zorganizovali sme 4 focus group s 34 rodičmi detí. Získali sme množstvo podnetných kvalitatívnych dát a podarilo sa nám zistiť pozoruhodné výsledky. Na základe analyzovaných výskumných dát

(z aspektu subjektov nášho výskumu) usudzujeme, že najdôležitejším fenoménom vo výchove v súčasnej rodine je láska. Súhlasíme s rodičmi a myslíme si, že je tým najprostejším a súčasne najdôležitejším, čo má dieťa sústavne od svojich rodičov dostávať a bezprostredne vo svojej rodine cítiť. Usudzujeme, že odmietanie autoritatívneho prístupu výchovy a rešpekt voči dieťaťu je ďalším fenoménom, na ktorom sa rodičia jednoznačne zhodnú. Ich názory sa rozchádzajú v tom, čo ešte dieťaťu rešpektujú a čo rešpektovať nechcú, nemôžu, alebo v žiadnom prípade nebudú. Kategorizovali sme preferencie rodičov vo voľbe ich stratégií vo výchove. Zistili sme, že súlad rodičov vo výchove, ich komunikácia so starými rodičmi, čas a dôslednosť sú fenoménmi majúcimi značný vplyv na tvorbu a interpretáciu konštruktov rodiča v rodinnej výchove.

Usudzujeme, že rodičia majú na výchovu často rozličný názor, ale o výchove spoločne diskutujú, pretože považujú za dôležité, aby sa dohodli a vo výchove obidvaja rodičia presadzovali rovnaké princípy, ciele a postupy. Rodičia sú jednotní v názore, že diskusia s druhým rodičom býva náročná. Má rodič dostatok energie, času a sebedomia stáť si za svojimi konštruktami vo výchove (ktorými disponuje) a obhájiť si ich, alebo sa len prispôsobí (pretože považuje jednotnú výchovu za správnu) silnejšiemu partnerovi v diskusii (druhému rodičovi)? **Je jednotná výchova obidvoch rodičov pre dieťa vždy tou najlepšou cestou?**

Starí rodičia majú vplyv na výchovu dieťaťa v rodine. Rodičia sa vo výchove nechávajú nimi inšpirovať (alebo ich nepovažujú vo výchove za inšpiratívnych). Starí rodičia vychovávajú ich vnúčatá inak, ako vychovávali svoje deti. Rodičia sa jednoznačne zhodujú, že ich dieťa je starými rodičmi

rozmaznávané a niektorí z nich disponujú názorom, že starí rodičia voľnejšími hranicami kazia ich výchovu. Je vhodné, aby malo dieťa rovnaké pravidlá doma ako u starých rodičov? **Ako má rodič dosiahnuť, aby mu starý rodič nekazil jeho výchovu?**

Čas je fenoménom jednoznačne potrebným na výchovu dieťaťa. Naše zistenia vypovedajú o deficite času rodičov. Rodičia sú preťažení v práci a povinnosťami spojenými s chodom a fungovaním domácnosti, sú vystavení stresu vzídeného okrem iného z vplyvov súčasnosti. Sloboda je fenoménom, ktorý rodičia vo výchove považujú za dôležitý. Potrebujú mať čas pre seba a slobodne sa realizovať a oddýchnuť si aj mimo rodinu. Tu sa nám naskytuje otázka, **kedy rodičia vychovávajú svoje dieťa, keď okrem iného potrebujú priestor pre seba, keď potrebujú byť slobodní – správať sa neviazane?**

Dôslednosť je ďalším fenoménom majúcim vplyv na to, či rodičia budú ich konštrukty (ktorými vo výchove disponujú) taktiež aplikovať. Či ich budú aplikovať vždy, niekedy, ako kedy, alebo len málo kedy. Dôslednosť je jednoznačne náročným fenoménom pre rodiča. Rodičia priznávajú, že byť dôsledným nie je jednoduché, ani samozrejmé. **Čo sa stane s konštruktami rodičov, keď ich dôslednosť stratí na svojej sile?**

INFORMAČNÉ ZDROJE

Gavora, P. 2007. *Spríevodca metodológiou kvalitatívneho výskumu*. 1. vyd. Bratislava :Univerzita Komenského 2007. s. 230. ISBN 978-80-223-2317-8.

- Gavora, P. 2001. *Úvod do pedagogického výskumu*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2001, 236 s. ISBN 80-223-1628-8.
- Kostrub, D., Severiny, E. 2012. Focus group ako výskumný nástroj kvalitatívnej metodológie = Focus group as a research tool of qualitative methodology. In *SAPERE AUDE 2012 : Vzdelávaní a dnešní společnost 2.* – Hradec Králové : Magnanimitas, 2012, s. 31-40. ISBN 978-80-904877-9-6
- Kostrub, D., Tománková, M. 2014. *Interakčný príklon vs. interakčný odklon v pozorovanom správaní rodiča voči svojmu dieťaťu*. In *SAPERE AUDE 2014 : Pedagogika, psychologie a dnešní společnost vol.IV.* – Hradec Králové : Magnanimitas, 2014, s. 31-40. ISBN 978-80-87952-03-0
- Ondrejkoivič, P. 2008. Zmeny vo výchove detí v rodine. In *DANEK, J. Výchova v pedagogickom výskume a praxi. Zborník z medzinárodnej konferencie zo dňa 31.januára 2008*. 2008. s. 561 – 563. Dostupné na: http://www.rcm.sk/data/galleries/13/2008_v8chova_v_pedagogickom_v_8skume_a_praxi.pdf (cit 10. 1.2013)
- Rochovská, A., Blažek, M., Sokol, M., 2007. *Ako zlepšiť kvalitu geografie: O dôležitosti kvalitatívneho výskumu v humánnej geografii*. Geografický časopis dostupný na: http://www.sav.sk/journals/uploads/03221146GC-07-4-Rochovska_et_al.pdf (28. 10. 2012).
- Strauss, A., Corbinová, J. 1999. *Základy kvalitatívneho výskumu*. Boskovice : Albert, 1999. 228 s. SCAN. ISBN 80-85834-60-X.